

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 1099 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
To'irova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahridinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umida	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdujalilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aktsiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo'llari	435
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning "yashil" marketing mexanizmi	443
To'rayev Shohrux Halimovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O'zbekiston va dunyo bo'yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo'llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O'rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o'zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta'minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector.....	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O'zbekistonda an'anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevdal Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста.....	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжонова	
O'zbekiston respublikasi budjet jarayonida budjetlarning ochiqqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug'bek o'g'li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	528
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazizbek Tolibjon o'g'li, Toshpulatova Munisabonu	

Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva Maxliyoxon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	
The main directions for improving innovative activities in agriculture	598
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Klaster tizimi orqali O'zbekistonda qishloq xo'jaligining iqtisodiy o'sishi	605
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
Inklyuziv ta'lim: adolatli va teng jamiyat sari	610
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
Yashil iqtisodiyot: muammo va yechimlar	615
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
Issues of using foreign loans in the development of the transport system in the Republic of Uzbekistan	621
Alimov Ilhomjon Ikromovich	
Проблемы и резервы развития пищевой промышленности в экспортном направлении.....	628
Ўролова Севара Бехзод кизи	
Оценка степени риска инновационной деятельности	634
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil innovatsiyalar, ularning turlari va omillari.....	638
Maxkamova Sayyora Shokirovna	
Qishloq xo'jaligida transport tizimidan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	641
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Soliq ma'murchiligida nazorat funksiyasi va unda kameral soliq tekshiruvi hamda takomillashtirish yo'llari.....	648
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
Sanoat korxonalarida xarajatlarni mahsulot tannarxiga taqsimlash metodologiyasini takomillashtirish istiqbollari	653
Safarov Javohir Ismoilovich	
Moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda milliy standartlarni xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish masalalari	659
G'aniyev Zafar Usanovich	
Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi faoliyati.....	666
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Tibbiyot muassasalarining moliyaviy ta'minoti va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ta'sir qiluvchi omillar	670
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Tourism finance for sustainability: investing in green futures	674
Tashpulatov Sadriddin Sayfulloyevich	

Ta'lim jarayonlarini boshqarishda mobil texnologiyalar	681
Esonova Mohiraxon Sodiqjon qizi, Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Sherzodbek Nabiyev Nurmuhammad o'g'li	
Banklarda risklarni nazorat qilishning amaliyoti	686
Jumanazarov Muzaffar Jumanazar o'g'li	
Налоговые реформы в Узбекистане: вызовы, достижения и перспективы	692
Садиков Искандар Гайратович, Буранова Лола Вахобовна	
Turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlili	704
Jiyanov Uktam Panjiyevich	
Korxona va tashkilotlarda xodimlarni boshqarish strategiyasi	712
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlashning ahamiyati	716
Dusmaxamedov Abduljalil Abdusabirovich	
Davlat korxonasini xo'jalik jamiyatiga o'zgartirishning foydali jihatlari	720
Z.D. Sanjarov	
The role and main types of agricultural tourism in Uzbekistan	724
M.Xolmuratova, G.N.Tojiyeva	
Цифровые технологии как драйвер повышения эффективности банковского маркетинга	727
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Маннабова Хулкар Фарход кизи	
Потребительская стоимость товаров в условиях экономики Узбекистана	735
Мусаева Шоира Азимовна	
Valyuta risklarini boshqarishda metching siyosatining ahamiyatini oshirish	739
Yahyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
Yangi o'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning roli va ahamiyati	744
Azimova Shoxista Salohiddinovna	
Improving the methodology for assessing the financial stability of banks	750
Sharipova N.H.	
Инструменты стратегического планирования и прогнозирования в управлении ООО "МТЕ ТЕХНИК": оценка и повышение финансовой стабильности	757
Нишоновна Муниса Одилжон кизи	
Актуальные вопросы налоговой политики	763
Бердыева Угулой Абдурахмоновна	
Ilm-fanni moliyalashtirish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	768
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Jizzax viloyatida ekologik, rekreatsiya turizmlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini baholash va uni prognozlashtirish	773
G'apparov Azim Qayumovich	
Qashqadaryo viloyatida ekologik va yashil texnologiyalarga kiritilayotgan investitsiyalar	781
Meylikov Fazliddin Abduhalim o'g'li, Buriyev Shaxbos Baxtiyorovich	
Biznes subyektlari auditida soddalashtirilgan moliyaviy hisobot tayyorlash usulini qo'llash xususiyatlari	786
Tajekeev Ziyatdin Kobeysinovich	
Biznes jarayonlarni modellashtirishning nazariy asoslari	791
Mullajonova (Matchanova) Shaxsanam Taxiroyva	
Raqamli xizmatlar bozori: elektron tijorat orqali xizmat ko'rsatishning yangi bosqichlari	796
Maxammadaliyeva Muslimaxon Serali Qizi	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati va uni barqarorlashtirishning ahamiyati	800
Musurmankulova Gulchehra Isabekovna	
Ekologik turizm nuqtai nazaridan turizm marketingining usullari va asosiy vositalarining xususiyatlari	806
Yokubjonova Xulkarbonu Yokubovna	
O'zbekiston iqtisodiyotida turizmning o'rni va rivojlanish istiqbollari	815
Qosimova Fazilat, Kalandarov Ravshan	
Korporativ strategiyani ishlab chiqish bosqichlarining tahlili	819
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Abduvasiyeva Marjona Anvarovna	

Mamlakatimiz turizmini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha o'tkazilayotgan islohotlarning o'rni.....	823
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Nuridinov Bexruz Akbar o'g'li	
Hududlarda tadbirkorlarning islomiy investitsiyalardan foydalanish niyatlariga undovchi omillarning empirik tadqiqoti.....	829
Irgasheva Gulbahor	
Davlat vositalari yordamida innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish yo'nalishlari	836
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Важность качества управления на предприятиях общественного питания.....	842
Абдуллаева Зульфия Иззатовна, Махмудов Суннатжон Абдужаббор Угли	
O'zbekistonda "yashil" moliyalashtirishni rivojlantirish yo'nalishlari	848
Shaislamova Nargiza Qabilovna	
Mahalliy budjetning qo'shimcha daromadlarini shakillantirish yo'nalishlari.....	856
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Davlat moliyaviy nazoratida axborot texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish masalalari	860
Ro'zimatova Nigora Abdullaevna	
Принципы «справедливой стоимости» в мсфо: достоинства и проблемы применения в банках узбекистана	869
Айтмуродова Рушана Бахтиеровна	
Yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishning nazariy jihatlari	876
Allaberganova Asalxon Kadirovna	
Davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish hamda amalga oshirish tartibini takomillashtirish	880
Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Yirik soliq to'lovchilar va ularning investitsiyaviy faolligini investitsiyaviy chegirmalar orqali rag'batlantirish	883
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
MHXS bo'yicha moliyaviy hisobot tayyorlashda foydalaniladigan tuzatuvchi buxgalteriya yozuvlar.....	888
Sheraliyev Xayrulla Karimovich	
Qurilish korxonalarida investitsiyalarni boshqarishning xorijiy tajribalari va ularni mamlakatimizda foydalanish yo'llari	894
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Davlat xaridini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy amaliyati va uni iqtisodiyotga ta'siri.....	900
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Влияние технологических инноваций на международные финансовые рынки, а также на финансовый рынок нашего государства.....	904
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Strategic development of global companies in modern conditions.....	909
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Hududlarda sog'liqni saqlash tizimi asosiy ko'rsatkichlarini noaniq modellashtirish yordamida kompleks baholash.....	914
Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna	
Tijorat banklari faoliyatini transformatsiyalashuv jarayonlarini takomillashtirish.....	923
Kulboyeva Nargiz Majitovna	
Сущность и причины возникновения проблемных кредитов	929
Улмасой Ахмедова Хусан кизи	
The use of digitalization and technologies in updating credit policy.....	934
Otabek Ma'mirjon ogli Azimov	
Финансовое моделирование сценариев развития предприятия с использованием методов многокритериального принятия решений (МКПР).....	938
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich, Yuldosheva Gulnoza Abdinabievna	
Yuqori samarali energiya tejash texnologiyalari va katalizga asoslangan konversiya jarayonlari.....	945
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
Kambag'allikni kamaytirish maqsadida aholining ijtimoiy himoyalash mexanizmini takomillashtirish	951
Kasimova Gulyar Axmatovna	

Tijorat banklarida foiz riski muammosi	957
Turdiyev Abdulhakim Kulbazarovich	
Milliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga olib chiqishdagi to'siqlarni bartaraf qilish choralari.....	964
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish usullari.....	970
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
O'zbekistonda mehmonxonalarda ovqatlantirish xizmatlarini takomillashtirish konsepsiyasi: strategik yondashuv.....	974
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
O'zbekiston sanoatida "yashil texnologiyalar"dan foydalanish va barqaror rivojlanish.....	979
Ubaydullaeva Gulchehra Erkabaevna	
Sanoat korxonalarida resurslarini rejalashtirish (ERP) tizimlarini joriy etishning orqali iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash yo'llari	985
Azizov Abdulla Abdisalamovich	
Yashil texnologiyalar asosida sanoatni modernizatsiya qilish	990
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
Ta'lim va ilm-fan rivoji – taraqqiyot garovi	995
Jamalova Gulnora Gulomovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida turizm sektorida barqaror bandlikni ta'minlash masalalari.....	1000
To'rabekov Sohijon Sherboy o'g'li	
Yashil energitikani integratsiya qilish va energiya samaradorligini oshirishning zamonaviy usuli (aqlli tarmoqlar-smart grids)	1007
Karimova Salima Elamonovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida soliqlarni raqamlashtirishni takomillashtirish	1012
Jo'rayev Botir Abdiyevich	
Yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish samaradorligi (TEM ko'rsatkichlar izohi)	1018
Sharifova Nargiza Djurayevna	
Экономическое образование молодёжи основа будущего страны.....	1023
Айматова Фарида, Айтиниязова Наргиза	
Biznes turizmining bugungi kundagi rivojlanish tendensiyasi.....	1028
Yangiyeva Sabrina Ixtiyorovna, Daniyarova Feruza Bahriddinovna	
Особенности кредитования сельскохозяйственных организаций и этапы его развития.....	1032
Ж.Я.Нуриллаев	
Xorijiy tajriba asosida O'zbekiston yashil iqtisodiyotini takomillashtirish yo'llari.....	1039
Xikmatova Husnora Fatxulla qizi	
Yashil iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda davlatning roli	1045
Umarov Muzaffar Yusupbayevich, Otamurodov Rasulbek Batirovich, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Atadjanov Kadambay Sapayevich	
Mintaqada raqamli transformatsiya rivojlanishida moliyaviy texnologiyalarning ahamiyati.....	1052
Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li	
Tijorat banklaridan olingan kreditni qaytarishda foiz stavkalari ta'sirining tahlili.....	1058
Xanmuratov Roushenbek Xalmuxammetovich, Vaxabov.A.V	
Tabiiy va sun'iy tolalarning ekologik ta'siri va yashil ishlab chiqarish texnologiyalariga o'tish bosqichlari.....	1066
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B taqsimotida chakana savdo tarmoqlari bilan marketing asosidagi strategik hamkorlik	1071
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Мировой финансовый кризис и его влияния на состояние экономики Узбекистана	1076
Раупова Мухлисахон Ибрахимжон кизи	
Task mapping and job scheduling implications of fdi inflows and governance quality metrics	1081
Nilufar Zikirullaeva Dilmurod qizi	

Uzoq muddatli aktivlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish.....	1087
Hakimov Faxritdin Abdusattorovich	
O'zbekistonda tadbirkorikni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	1093
Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna	

O'ZBEKISTONDA TADBIRKORIKNI RIVOJANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna

Termiz davlat Universiteti erkin tadqiqodchisi

lola.djurayeva.81@mail.ru

<https://orcid.org/0009-0009-0131-8719>

Annotatsiya: Ushbu maqolada tadbirkorlik tushunchasining nazariy asoslari, uning iqtisodiy faoliyatdagi roli, asosiy belgilari va turlari tahlil etiladi. Shuningdek, O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyatining shakllanish bosqichlari va ularning mamlakatda bandlik darajasiga ta'siri ilmiy asosda ko'rib chiqiladi. Tahlillar orqali kichik biznesning iqtisodiy barqarorlik va ish o'rinlari yaratishdagi o'rni aniqlanadi.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, kichik biznes, iqtisodiy faoliyat, bandlik, ishsizlik, taraqqiyot bosqichlari.

Abstract: This article explores the theoretical foundations of entrepreneurship, its role in economic activity, key features, and classifications. Particular attention is given to the stages of entrepreneurial development in Uzbekistan and their influence on employment rates. The analysis reveals the contribution of small businesses to economic stability and job creation.

Key words: entrepreneurship, small business, economic activity, employment, unemployment, development stages.

Аннотация: В статье анализируются теоретические основы предпринимательства, его роль в экономической деятельности, основные характеристики и виды. Особое внимание уделяется этапам развития предпринимательства в Узбекистане и их влиянию на уровень занятости. Исследование выявляет значимость малого бизнеса в обеспечении экономической устойчивости и создании рабочих мест.

Ключевые слова: предпринимательство, малый бизнес, экономическая активность, занятость, безработица, этапы развития.

KIRISH

Zamonaviy bozor munosabatlari sharoitida tadbirkorlik nafaqat iqtisodiy jarayon, balki keng ijtimoiy munosabatlarni o'z ichiga oluvchi murakkab ijtimoiy-iqtisodiy hodisa sifatida namoyon bo'lmoqda. U huquqiy, tashkiliy, iqtisodiy va tarixiy jihatlar bilan ajralib turadi hamda insonning samarali, tashabbuskor faoliyatini anglatadi. Bugungi globallashtiruv davrida iqtisodiyotning harakatlantiruvchi kuchi sifatida tadbirkorlikning tutgan o'rni yanada ahamiyat kasb etmoqda.

Sharqona tafakkurda, xususan, iqtisodiy tafakkurida ham tadbirkorlik faoliyatining axloqiy va mehnatsevarlik tamoyillariga asoslangani yaqqol ko'zga tashlanadi. Shuningdek, Imom Malik ibn Anas, Imom al-Buxoriy, Imom Termiziy kabi buyuk olimlarining ilmiy meroslarida ham tadbirkorlik madaniyatini shakllantirish va uni ijtimoiy hayotga uyg'unlashtirish bo'yicha muhim g'oyalar ilgari surilgan. Amur Temurning "Temur tuzuklari" asarida esa davlat boshqaruvi, resurslardan foydalanish, rahbarlik fazilatlar, harbiy va iqtisodiy tashkilotlarni boshqarish kabi dolzarb masalalarga oid ko'rsatmalar mavjud bo'lib, ular zamonaviy boshqaruv nazariyasida ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Mamlakatimizda bozor iqtisodiyotiga o'tish, xususiyl mulkchilik va kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan izchil islohotlar tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim o'rin tutmoqda. Bu esa tadbirkorlik faoliyatini chuqur ilmiy asosda o'rganish va uning jamiyat taraqqiyotidagi rolini baholash zaruratini yuzaga keltirmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadbirkorlik tushunchasi XVI asrdan boshlab iqtisodchilar, psixologlar va siyosatshunoslar e'tiborini o'ziga torta boshlagan. Jumladan, klassik iqtisodiyot vakillari – J.B. Sey, A. Marshall, V. Zombart, Y. Shumpeter va F. Noytlar tadbirkorlik ilmining klassik asoschilaridan hisoblanadi.

XVIII asr boshlarida iqtisodiy nazariyaga birinchi bo'lib “tadbirkorlik” tushunchasini ingliz iqtisodchisi R. Kantilon kiritgan. U tadbirkorni foyda olishi chegaralanmagan holda, narxi ma'lum tovarlarni xarid qiluvchi, biroq ularni noma'lum bahoda sotuvchi, ya'ni tavakkalchi sifatida tavsiflaydi. R. Kantilonga ko'ra, tadbirkor talab va taklifni uyg'unlashtiruvchi muhim shaxsdir.

Jan Batist Sey esa tadbirkorni ishlab chiqarish omillarini muvofiqlashtiruvchi vositachi, tajriba va bilim sohibi deb ta'riflaydi. V. Zombart tadbirkorlikdagi tavakkalchilik faqat siyosat va savdo bilan cheklanmasligi, balki boshqa sohalarida ham mavjudligini ta'kidlab, bu xatti-harakatni qaroqchi yoki bosqinchilik bilan tenglashtiradi.

Y. Shumpeter esa tadbirkorlikning besh asosiy jihatini ajratib ko'rsatadi: iste'molchilarga ilgari noma'lum bo'lgan yangi mahsulotlar yaratish; yangi ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etish; mavjud mahsulotlarning tijorat salohiyatini oshirish; yangi xom ashyolarni o'zlashtirish; hamda ishlab chiqarish sohalarini takomillashtirish. Shuningdek, u tadbirkorning albatta mulkdor bo'lishi shart emasligini, yollanuvchi ham bo'lishi mumkinligini, asosiy vazifasi esa innovatsion kombinatsiyalarni amalga oshirish ekanligini ta'kidlaydi.

Tadbirkor – bu o'zida mavjud mablag' va imkoniyatlarini tavakkal ostiga qo'yib, bozorga yangi g'oya, mahsulot, xizmat yoki loyiha bilan kiruvchi ishbilarmon shaxsdir. Tadbirkorning salohiyati esa, asosan, u yuritayotgan faoliyatning samaradorligi bilan baholanadi.

Tadbirkorlik va biznes tushunchalari mazmunan bir-biriga yaqin bo'lib, ular insonlarning ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish orqali foyda olishga qaratilgan iqtisodiy munosabatlarini ifodalaydi. Business (inglizcha so'z) – “ish” degan ma'noni bildiradi; “businessman” – ish bilan shug'ullanuvchi shaxs deganidir. Umuman olganda, biznes – foyda (daromad) olish maqsadida amalga oshiriladigan ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish yoki savdo faoliyatini ifodalaydigan iqtisodiy atamadir. Biznes bilan shug'ullanuvchi shaxslar “biznesmenlar” yoki “ishbilarmon tadbirkorlar” deb ataladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada ilmiy abstrasiyalash, kuzatish, induksiya va deduksiya metodlaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hozirgi kunga kelib, tadbirkor faoliyatining doirasi mazmunan, miqdor va sifat jihatidan sezilarli darajada o'zgardi. Endilikda tadbirkor mahsulotni qachon, qancha miqdorda, qaerda va kim uchun ishlab chiqarishni mustaqil ravishda hal qiluvchi subyektga aylandi. U o'z faoliyatini tashkil etish jarayonida qancha miqdorda ishlab chiqarish resurslari – bino, xom ashyo, materiallar, uskunalar, mehnat resurslari, transport vositalari, kapital mablag'lar, ombor maydonlari va boshqa zarur vositalarni – talab qilinishini aniqlaydi hamda ulardan oqilona foydalanish orqali yuqori daromad olishga intiladi.

Olingan daromad evaziga davlat byudjeti oldidagi soliq majburiyatlarini bajarish, shuningdek, faoliyat ko'lamini kengaytirish tadbirkorning asosiy maqsadiga aylanadi. Yuqoridagilarga asoslanib, tadbirkorlikka quyidagicha ta'rif berish mumkin:

“Tadbirkorlik faoliyati (tadbirkorlik) – bu tadbirkorlik subyektlari tomonidan amaldagi qonunchilik doirasida, o'z kapitalini tavakkal ostiga qo'ygan holda va mulkiy javobgarlik asosida daromad (foйда) olishga qaratilgan tashabbuskor faoliyatdir”².

Tadbirkorlik (biznes) iqtisodiy kategoriya sifatida qaralib, xo'jalik yuritish shakli hamda iqtisodiy fikrlash usulini anglatadi. Uni o'rganishda, avvalo, iqtisodiy faoliyatning subyektlari va obyektlariga e'tibor qaratish zarur. Subyektlar yakka tartibdagi, guruh yoki jamoa shaklida bo'lishi mumkin.

Tadbirkorlik obyekti sifatida tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarish, savdo-sotiq faoliyati, moliyaviy xizmatlar ko'rsatish yo'nalishlari tushuniladi. Ishlab chiqarilgan tovar yoki ko'rsatilgan xizmatlar natijasida olinadigan daromad – tadbirkorlik faoliyatining asosiy baholash mezonidir. Bu daromad, asosan, mavjud resurslardan oqilona va samarali foydalanish bilan bog'liqdir.

Tadbirkorlik avvalo mavjud sharoitda ma'lum bir yo'nalishda faoliyat yuritish imkoniyatini belgilaydi. Keyinchalik esa, mavjud resurslar asosida yangi kombinatsiyalar yaratish tadbirkor uchun zaruriy holatga aylanadi. Demak, real sharoitda tadbirkorlik obyektiining mohiyati aynan resurslar kombinatsiyasini amalga oshirishdan iboratdir(1-rasm).

1-rasm. Tadbirkorlikning muhim belgilari.

Tadbirkorlikning mustaqilligi va erkinligi bozor iqtisodiyoti mexanizmini samarali ishlashini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. U tadbirkorga aniq va mustaqil qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Tadbirkorning iqtisodiy manfaatdorligi aynan uning faoliyatdagi erkinligi bilan uzviy bog'liq. Daromad va foydani yuqori darajaga yetkazish tadbirkorlik faoliyatining asosiy mezoni hisoblanadi va strategik qarorlar aynan shu yo'nalishda shakllantiriladi.

Shu bilan birga, tadbirkorlik faoliyati hech qachon xavf-xatardan xoli bo'lmaydi. Sababi, bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobat doimiy mavjud bo'lib, u xavf darajasini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. Tadbirkorlikdagi javobgarlik – bu bozor sharoitlaridan ongli va oqilona foydalanish, mas'uliyatni his qilish hamda bozordagi o'z mavqeini saqlab qolishning asosiy kafolatidir.

Tadbirkorlik taraqqiyotining mavjud darajalari bo'yicha uni uch guruhga ajratish mumkin:

1. Rivojlangan tadbirkorlik – bu ko'p hollarda iqtisodiyoti barqaror va infratuzilmasi shakllangan davlatlarga xosdir.
2. Rivojlanayotgan tadbirkorlik – iqtisodiy islohotlar bosqichida bo'lgan, o'tish davrini boshdan kechirayotgan mamlakatlarga xos.
3. Rivojlanmagan tadbirkorlik – iqtisodiy salohiyati past, infratuzilmasi yetarli darajada shakllanmagan mamlakatlarda uchraydi.

Bugungi kunda kichik tadbirkorlik (biznes) subyektlari tarkibiga quyidagilar kiradi¹:

- Yakka tartibda faoliyat yurituvchi tadbirkorlar;
- Ishlab chiqarish tarmoqlarida xodimlar soni 20 kishidan oshmaydigan, xizmat ko'rsatish va boshqa noishlab chiqarish sohalarida 10 kishidan, ulgurji va chakana savdo hamda umumiy ovqatlanish sohalarida esa 5 kishidan oshmaydigan mikrofirmalar.

Dunyo miqyosida kichik biznes subyektlarini aniqlashda yagona universal tasnif mavjud emas. Shunga qaramay, turli mamlakatlarda kichik va o'rta biznesni tasniflash uchun umumiy mezonlar shakllangan. Ba'zi mamlakatlarda bu tasnif ishchilar soniga asoslanadi, boshqalarida esa bir nechta mezonlar qo'llaniladi. Masalan, Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, kichik biznes toifasiga kiruvchi korxonalarni aniqlashda 50 dan ortiq ko'rsatkich mavjud bo'lib, ular orasida eng asosiylari ishchilar soni, yillik aylanma va aktivlar miqdoridir². Aksariyat rivojlangan davlatlarda kichik biznes subyektlarini ajratishda hal qiluvchi mezon aynan ishchilar soni hisoblanadi³(1-jadval).

1 A.Abdullaev va boshqalar. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik: tashkil etish, rejalashtirish, boshqarish. Toshkent "Iqtisodiyot dunyosi" – 2021

2 Лапуста М.Г., Старостин Ю.Л. Малое предпринимательство. – М.: ИНФРА-М, 1997. – С. 5

3 Социально-экономические аспекты развития инновационных процессов малых и средних предприятий. <http://elibrary.ru/item.asp?id=26484775>

1-jadval. O'zbekistonda tadbirkorlik rivojlanishining bosqichlari.

1-bosqich	XIX asrning 20- yillarigacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi. Ushbu davr mayda hunarmandchilik va savdogarchilik yuqori sur'atlarda rivojlanishi bilan xususiyatlidir. Bu davr qo'l mehnatning yuqori bo'lishi bilan xarakterlanadi va iqtisodiyotda yakka tadbirkorlik o'ziga xos tarzda rivojlanadi.
2-bosqich	Tiklanish davri, 1999-2000-yillarni o'z ichiga qamrab oladi. Bu davrda mamlakatimizda ko'pgina kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari hamda korxonalari shakllantirildi. Ularning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratildi. Davlatimiz tomonidan zarur yordamlar (imtiyozli ssudalar ajratilishi, vaqtincha soliqlardan ozod etish, sarmoyalarni shakllantirish tajribalarini qo'llashga imkoniyatlar berilishi kabi) ko'rsatildi.
3-bosqich	“O'zbekiston Respublikasini mustaqillikka erishgandan keyingi davr bo'lib, Davrni xususiyatli tomoni shuki, iqtisodiyotda «Tanglik» holati hukm surishi, iqtisodiyotni erkinlashtirish hamda barqarorlashtirish bosh vazifa qilib belgilanishi, va bu bosh vazifani amalga oshirishning davlat tomonidan maxsus mexanizmi yaratilishi shartligi, uning muhim yo'llaridan biri sifatida erkin tadbirkorlikka keng yo'l ochib berilishi bilan” ⁴ tavsiflanadi.

Tadbirkorlikning rivojlanish bosqichlarini shartli ravishda quyidagi tarixiy davrlarga ajratish mumkin:

1-bosqich – XIX asrning 20-yillarigacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi. Bu davr mayda hunarmandchilik va savdogarchilikning yuqori sur'atlarda rivojlanishi bilan ajralib turadi. Asosiy xususiyat – qo'l mehnatining ustuvorligi va yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy tizimda yetakchilik qilganligidir.

2-bosqich – “Qayta uyg'onish davri” bo'lib, asosan, 1990-yillarning boshlariga to'g'ri keladi. Mazkur davrda tadbirkorlik va kichik biznesning huquqiy asoslari shakllantirildi, ularga ruxsat beruvchi normativ-huquqiy hujjatlar ishlab chiqildi.⁵

3-bosqich – “Tiklanish davri” bo'lib, 1999–2000-yillarni qamrab oladi. Bu davrda mamlakatimizda ko'plab kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari tashkil etildi. Ularning muvaffaqiyatli faoliyati uchun qulay sharoitlar yaratildi: imtiyozli kreditlar ajratildi, vaqtincha soliqlardan ozod qilish choralari ko'rildi va sarmoya jalb qilish bo'yicha mexanizmlar amaliyotga tatbiq etildi.

4-bosqich – Tadbirkorlik faoliyati davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan davr bo'lib, bunda ishbilarmonlik muhiti sifat jihatdan yangi bosqichga o'tdi.

Ma'lumki, iqtisodiy fanlarda tadbirkorlik haqidagi nazariy qarashlar XVIII asrda shakllangan bo'lsa-da, O'zbekistonda bu soha chuqur tarixiy ildizlarga ega. Xususan, Amir Temurning “Temur tuzuklari” asarida “Buyuk ipak yo'li”ning bizning hududdan o'tganligi va iqtisodiy-siyosiy aloqalarning rivojiga hissa qo'shganligi bunga yaqqol misoldir⁶.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakat iqtisodiyotini jadal rivojlantirishda quyidagi omillar bilan ahamiyatlidir:

- Birinchidan, yirik korxonalarga nisbatan bozor talablariga tezroq moslasha oladi;
- Ikkinchidan, yangi ish o'rinlarini yaratishda yuqori salohiyatga ega;
- Uchinchidan, o'rta mulkdorlar qatlamini shakllantirish orqali mamlakatda siyosiy barqarorlikni ta'minlaydi;
- To'rtinchidan, sog'lom raqobat muhitini shakllantirib, sifatli mahsulot va xizmatlar yaratish, iqtisodiyot tarmoqlari o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash, resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi.

2023-yil yakunlariga ko'ra, kichik tadbirkorlik subyektlarining respublikadagi umumiy bandlikdagi ulushi 74 foizni tashkil etgan. Eng yuqori ko'rsatkich Samarqand viloyatida 81,1 foiz, Namangan viloyatida esa 80,9 foiz bo'lgan. Eng past ko'rsatkich esa Navoiy viloyatida qayd etilib, 52,1 foizni tashkil etgan. 2020-yil bilan solishtirilganda, respublika bo'yicha bu ko'rsatkich 0,5 foizga kamaygan, biroq Samarqand va Namangan viloyatlarida mos ravishda 0,6 va 1,7 foizga, Navoiy viloyatida esa 0,2 foizga o'sgani kuzatilgan (2-jadval).

Umuman olganda, kichik tadbirkorlik subyektlarining bandlikdagi yuqori ulushi bu sohaning mamlakat iqtisodiyoti uchun naqadar muhimligini tasdiqlaydi.

4 Kichik_biznes_ va_xususiy_tadbirkorlik_faoliyatini_boshqarish_f8335.pdf11.9 3 MB (1/2). http://el.tfi.uz/images/15-54_Kichik_biznes_va_xususiy_tadbirkorlik_faoliyatini_boshqarish_f8335.pdf#1

5 Kichik_biznes_ va_xususiy_tadbirkorlik_faoliyatini_boshqarish_f8335.pdf11.9 3 MB (1/2). http://el.tfi.uz/images/15-54_Kichik_biznes_va_xususiy_tadbirkorlik_faoliyatini_boshqarish_f8335.pdf#1

6 Kichik_biznes_ va_xususiy_tadbirkorlik_faoliyatini_boshqarish_f8335.pdf11.9 3 MB (1/2). http://el.tfi.uz/images/15-54_Kichik_biznes_va_xususiy_tadbirkorlik_faoliyatini_boshqarish_f8335.pdf#1

2-jadval. Respublikada kichik tadbirkorlik subyektlarining jami bandlikdagi ulushiga nazar solsak⁷.

Klassifikator	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
O'zbekiston Respublikasi	74,3	75,1	75,6	76,7	77,6	77,9	78,2	78	76,3	76,2	74,5	74,5	73,9	74
Qoraqalpog'iston Respublikasi	71,1	72,3	71	73,7	74,8	74,5	75,1	75,1	75,6	74,9	74,2	74,2	74,1	74,5
Andijon viloyati	81	82,4	82,8	83,3	83,7	83,8	84,4	84,2	81,7	82,1	80,8	80,7	80,2	80,7
Buxoro viloyati	76,5	76,8	77,3	78,5	78,8	78,5	78,5	78,5	76,5	76,1	74,9	74,2	74,3	74,5
Jizzax viloyati	78,3	79,1	80,3	81	81,4	81,7	81,8	80,9	79	79,7	78,4	78,8	77,3	77,1
Qashqadaryo viloyati	74,8	76,1	77	77,9	78,7	79,6	79,9	80	79	78,5	78,1	78,5	78,2	78,1
Navoiy viloyati	55,8	56	58,8	59,4	60,2	60,3	60,3	59,3	56,2	55	51,9	52,3	51,1	52,1
Namangan viloyati	78,7	80,2	80,7	81,7	83	83,3	83,3	83,5	83	82,8	81,6	82,2	81	80,9
Samarqand viloyati	82	82,3	81,8	83,2	83,7	84,1	84,5	84,5	83,1	82,8	81,7	81,5	80,9	81,1
Surxondaryo viloyati	75	76,3	77,5	79	79,9	80,3	80,9	80,9	79,4	79,6	78,2	78,4	76,9	76,8
Sirdaryo viloyati	77,5	78,5	77,5	79	79,4	79,4	79,4	78,8	77,4	76,4	74,5	74,4	72,9	71,9
Toshkent viloyati	72,7	73,4	74,2	75,3	76,3	76,8	76,9	75,1	73,2	72,8	70,8	69,8	70	70,6
Farg'ona viloyati	77	76,3	77,3	78,9	80	80,3	80,5	80,6	78,9	79,4	78,4	78,5	78,7	79,1
Xorazm viloyati	78,4	79,6	79,1	78,5	82,1	82,4	82,8	82,2	80,6	80,4	79,3	79,1	78,1	78,5
Toshkent shahri	56,8	57,1	57,3	57,5	57,6	57	56,6	56,7	53,1	53,7	49,7	50,2	50	49,4

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirishning o'ziga xos jihatlari quyidagi holatlarda yaqqol namoyon bo'ladi:

- Aholi orasida tadbirkorlikning yangi va zamonaviy shakllarini shakllantirish hamda rivojlantirishga bo'lgan moyillikning yuqoriligi;

- Tadbirkorlik faoliyatining asta-sekin shakllanib, mamlakat ta'lim tizimi bilan uyg'un ravishda takomillashib borayotgani;

- Aholi daromadining jamg'arma shakllanishiga ajratilayotgan ulushi yuqoriligi;

- O'zbekistonning xalqaro hamjamiyat bilan teng huquqli va mustahkam iqtisodiy aloqalarni yo'lga qo'ygani;

- Mehnatga haq to'lash darajasi va aholi xarid qobiliyatining hali yetarlicha yuqori emasligi;

- Qulay siyosiy barqarorlik va ijtimoiy muhitning yaratilgani.

- Tahlillar asosida, respublika qonunchiligi va strategik rivojlanish yo'nalishlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash borasida quyidagi uch muhim masala ustuvor hisoblanadi:

- Yalpi ichki mahsulotdagi ulushni oshirish – kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiy o'sishning asosiy tarkibiy qismiga aylanishi zarur;

- Bandlikni ta'minlash va ishsizlikni kamaytirish – ushbu sohaning rivojlanishi aholining barqaror daromad manbaiga ega bo'lishini ta'minlaydi;

- Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik poydevorini mustahkamlash – mikro, kichik va o'rta mulkdorlar sinfini shakllantirish orqali ularning iqtisodiy manfaatdorligini oshirish zarur.

Mazkur yo'nalishlardagi kompleks yondashuv va amaliy choralar kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlikni mamlakatimizda yanada rivojlantirish, iqtisodiy o'sishning ichki drayveriga aylantirishga xizmat qiladi. Bu esa O'zbekistonning barqaror, o'zini o'zi ta'minlay oladigan va raqobatbardosh iqtisodiyotga ega bo'lishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

⁷ Stat.uz ma'lumotlari

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. 2000-yil 25-may. 3-modd.
2. A. Abdullaev va boshqalar. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik: tashkil etish, rejalashtirish, boshqarish. Toshkent: "Iqtisodiyot dunyosi", 2021.
3. Дальний Восток с стратегии инновационной политики России начала XXI века в контексте современного исторического знания. <http://elibrary.ru>
4. Kichik_biznes_va_xususiy_tadbirkorlik_faoliyatini_boshqarish_f8335.pdf, 11.9 MB (1/2)
5. Лапуста М. Г., Старостин Ю. Л. Малое предпринимательство. – М.: ИНФРА-М, 1997. – С. 5.
6. Социально-экономические аспекты развития инновационных процессов малых и средних предприятий.
7. <http://elibrary.ru>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
